

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Геолого-географічний факультет
Кафедра соціально-економічної географії і регіонаознавства
Студентське наукове товариство геолого-географічного факультету
Харківська обласна станція юних туристів

РЕГІОН - 2010: **суспільно-географічні аспекти**

МАТЕРІАЛИ

**МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

(15–16 квітня 2010 року, м. Харків)

Харків
2010

Затверджено до друку рішенням вченої ради геолого-географічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 6 від 19.03.2010 р.)

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон-2010: суспільно-географічні аспекти» (15-16 квітня 2010 року, м. Харків) / Гол. ред. колегії К. А. Немець // РВВ Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, 2010. – 312 с.

Материалы международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Регион-2010: общественно-географические аспекты» (15-16 апреля, г. Харьков) / Гл. ред. коллегии К.А. Немец // ИРО Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина, Харьков, 2010. – 312 с.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

Редакційна колегія: К. А. Немець, д. геогр. н., проф. (голова редакційної колегії), Л. М. Немець, д. геогр. н., проф. (співголова редакційної колегії), В. І. Редін, к. геогр. н., доц., В. А. Редіна, к. пед. н., доц., Ю. Ю. Заволока, к. геогр. н., доц., Ю. І. Кандиба, к. геогр. н., доц., П. А. Вірченко, зав. лаб., Л. В. Ключко, ст. викл., Г. О. Кулешова, ст. викл., А. В. Козловець, асп., Н. В. Моштаківа, асп., К. Ю. Сегіда, асп., голова студентського наукового товариства геолого-географічного факультету.

Адреса редакційної колегії: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, пл. Свободи, 4, м. Харків, 61077, к. 3-62, тел. 8(057) 707-52-74, e-mail: konfregion@yandex.ru.

З М І С Т

Секція 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. ПРИКЛАДНІ РЕГІОНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вірченко П. А.

АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ
ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЮ ТЕХНІКОЮ 49

Кисіль І. О.

ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ..... 53

Кобилін П. О.

ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕДИЧНОЇ
СИСТЕМИ МІСТА ХАРКОВА..... 56

Копер Н. Є.

РІВЕНЬ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 59

Коробка Н. Д.

ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВАРИННИЦТВА
ЧУГУЇВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 62

Кучер І. І.

АНАЛІЗ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ПОДІЛУ АВСТРАЛІЇ ТА ОКЕАНІЇ..... 64

Ліхван В. Ф.

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ
(НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)..... 66

Машикіна І. С.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ..... 69

Морар А. В.

ВАРТІСТЬ ЗЕМЕЛЬ ЯК КОМПЛЕКСНИЙ КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ
ВОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ..... 71

Моштаківа Н. В.

МУЗЕЙНА МЕРЕЖА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 73

Надтока Ю. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА 80

Наумова Н. П., Чендев Ю. Г.

ГЕОГРАФИЧЕСКАЯ КАРТИНА БЕЛГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ
В КОНЦЕ 16 - НАЧАЛЕ 17 ВВ. 83

Ницца О. С.

СУЧАСНИЙ СТАН КУЛЬТУРНОГО КОМПЛЕКСУ ХАРКІВСЬКОГО
РЕГІОНУ (СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ)..... 85

Отечко С. А.

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ АВТОМОБІЛЬНОГО
ТРАНСПОРТУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 88

МУЗЕЙНА МЕРЕЖА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Згідно Закону України «Про музеї та музейну справу», музей – науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини [1]. Сукупність музеїв, що сформувалися та діють на певній території, утворює її музейну мережу. Організаційні форми музейної мережі створювалися протягом ХХ ст. з метою рівномірного розміщення музеїв по території, раціонального використання культурних ресурсів. Політика формування і форми організації музейної мережі є одним з напрямків культурної політики держави у справі збереження і використання національної культурної і природної спадщини.

Одним з недоліків законодавства України про музеї та музейну справу є відсутність повної, чітко розробленої класифікації музеїв, тобто їх групування за певними сутнісними (організаційними, правовими, змістовними тощо) ознаками, істотними для організації і розвитку музейної мережі та для всієї музейної діяльності в цілому.

Можна назвати цілий ряд класифікаційних критеріїв музеїв (профіль, організаційний тип, масштаб діяльності, юридичний статус, підпорядкування, спосіб здійснення функції документування, категорія культурної значущості тощо). Розглянемо класифікацію музеїв за юридичним статусом (рис. 1).

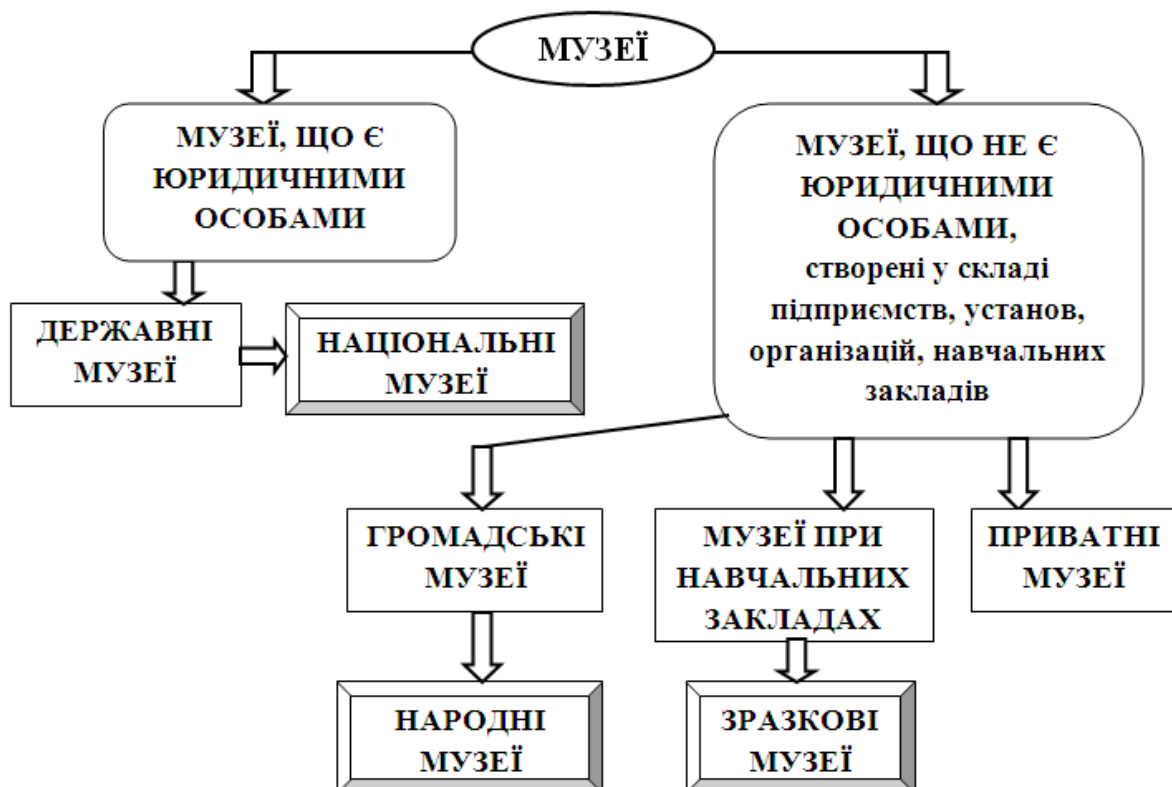

Рис. 1. Класифікація музеїв за юридичним статусом

За цим критерієм виділяють два типи музеїв – музеї, що є юридичними особами, та музеї, що не є юридичними особами, створені у складі підприємств, установ, організацій, навчальних закладів [1]. До першого типу відносяться державні музеї, що підпорядковуються Міністерству культури і туризму України, підлягають обов'язковій реєстрації за місцем знаходження в центральному органі виконавчої влади у сфері культури і туризму та фінансуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів; до другого – музеї, що не підлягають реєстрації, підпорядковуються тим підприємствам, установам, організаціям, навчальним закладам, у складі яких вони створені, та фінансуються за їх рахунок (рис. 1).

Визначені на основі вищерозглянутого класифікаційного критерію типи музеїв розрізняються передусім з точки зору рівня їх професійної діяльності, тобто здатності виконувати завдання, що стоять перед ними. В цьому випадку виділяються державні музеї. В музеях даної групи проводиться єдина політика, централізовано здійснюється підвищення кваліфікації музейних спеціалістів, проводяться симпозиуми і конференції з питань удосконалення різних сфер музейної діяльності і музеєзнавства, реалізуються міжнародні проекти.

Виникнення і розвиток музеїв, що не є юридичними особами (тобто громадських і музеїв при навчальних закладах), пов'язане з певною локальною культурною ситуацією і, як правило, з діяльністю групи ентузіастів, які беруть на себе усі складності формування і музейної колекції та залучення до ознайомлення з нею широких верств населення. Робота будується на основі ініціативи і часто не відрізняється високим рівнем професіоналізму, тому що здійснюють її люди, які не мають спеціальної підготовки. Незважаючи на це, роль таких музеїв у місцевій культурній ситуації значна і проявляється в залученні великої кількості людей не тільки в якості відвідувачів, а як активних учасників самої музейної діяльності. Це особливо проявляється в роботі музеїв при навчальних закладах [11].

Діяльність музеїв, що є юридичними особами, визначає Закон України «Про музеї та музейну справу». Згідно з ним, державному музею, який має музейні колекції загальнодержавного значення, набув міжнародного визнання і є провідним культурно-освітнім та науково-дослідним закладом у відповідних профільних групах музейної мережі України, в установленому законодавством порядку може бути надано статус національного музею України [1].

Музеї, що не є юридичними особами, у своїй діяльності керуються різними законодавчими документами. Так, єдиним документом, що на сьогодні визначає діяльність громадських музеїв, є «Типове положення про музей на громадських засадах», затверджене колегією Міністерства культури УРСР 25 вересня 1978 р.! З причини безсумнівної моральної застарілості, документом уже давно не користуються. З цього виходить, що діяльність цих музеїв взагалі законодавчо практично не визначена (крім декількох пунктів Закону України «Про музеї та музейну справу»).

Кращим громадським музеям присвоюється звання «Народний музей». Згідно з «Типовим положенням про музей на громадських засадах», звання «Народний» надається музею, який працює на громадських засадах не менше 3-х років і досяг високого рівня виховної, культурно-освітньої та науково-

дослідної роботи при відвідуванні не менше 5 тис. чоловік і 70 проведених екскурсій на рік. Для присвоєння звання музею необхідно мати в наявності:

- не менше 500 оригінальних пам'яток історії та культури, які являють наукову, історичну чи художню цінність;
- облікову документацію (інвентарну книгу, завірену державним музеєм, акти прийому та видачі, описи музейних предметів, взятих на облік державним музеєм);
- окреме приміщення з експозиційною площею, яка визначається розміром не менше 70 м²;
- експозицію, що відповідає сучасним науковим і естетичним вимогам.

Через кожні 5 років звання «Народний музей» повинно підтверджуватись [9].

На відміну від громадських музеїв, діяльність музеїв при навчальних закладах законодавчо чітко визначена. У своїй діяльності ці музеї керуються «Положенням про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України» [3], «Порядком обліку музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» [4] та «Положенням про звання «Зразковий музей» [2], затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України № 640 від 04.09.2006 р.

Музеям при навчальних закладах, які досягли вагомих результатів у своїй діяльності, присвоюється почесне звання «Зразковий музей». Згідно з «Положенням про звання «Зразковий музей», цей статус надається музеям при навчальних закладах, які діють понад 2 роки, за значні успіхи в підвищенні ефективності навчально-виховного процесу засобами пошукової, туристсько-краєзнавчої, науково-дослідницької роботи; у формуванні та збереженні Музейного фонду України, пропаганді пам'яток історії, культури, природи серед учнівської і студентської молоді та інших верств населення. При вирішенні питання про присвоєння звання «Зразковий музей» береться до уваги:

- тематико-експозиційний план музею відповідного профілю: естетично оформлені, технічно оснащені композиції, які постійно оновлюються та доповнюються;
- наявність оригінальних експонатів: пам'яток історії, культури та природи, зібраних пошуковими загонами базового та інших навчальних закладів;
- ведення обліку музейних предметів (інвентарної книги); повнота та якість записів; шифровка експонатів;
- дотримання умов збереження оригінальних матеріалів у експозиції та фондах музею (запобігання забрудненості, вологості, вицвітання, механічних пошкоджень);
- систематичне комплектування фондів відповідно до тематики музею та поповнення їх матеріалами краєзнавчих експедицій, туристських походів тощо;
- проведення виставок (стаціонарних і пересувних);
- систематичне проведення просвітницької роботи в музеї в різноманітних організаційних формах: екскурсії, лекції, заняття тощо;
- популяризація та висвітлення роботи музею в засобах масової інформації;

- залучення учнівської та студентської молоді до науково-дослідницької роботи, підготовка публікацій, участь у конференціях, роботі Малої академії наук України, наукових товариствах тощо;
- ведення книг обліку відвідувачів, екскурсій, лекцій, масових заходів, навчальних занять; книги відгуків,; актів прийому-видачі експонатів; планів роботи (річного, перспективного); картотек тощо;
- проведення методичної роботи на базі музею (консультацій, семінарів тощо).

Музей підтверджує звання «Зразковий музей» один раз на 3 роки [2].

На території Луганської області функціонує розгалужена мережа державних, громадських та музеїв при навчальних закладах (табл. 1).

Таблиця 1

Музейна мережа Луганської області [5, 6, 7]

Назва міст і районів	Музеї, що є юридичними особами		Музеї, що не є юридичними особами, створені у складі підприємств, установ, організацій, навчальних закладів				Загальна кількість музеїв
	Державні музеї	в т.ч. музей-філії	Громадські музеї	в т.ч. народні музеї	Музеї при навчальних закладах	в т.ч. народні музеї	
Луганськ	5	2 ¹	17	2	21	-	43
Алчевськ	1	1 ²	1	1	5	-	7
Антрацит	1	-	1	1	6	-	8
Брянка	-	-	-	-	7	-	7
Кіровськ	-	-	1	1	-	-	1
Краснодон	1	-	3	-	15	-	19
Красний Луч	1	-	4	1	9	-	14
Лисичанськ	1	-	5	2	12	-	18
Первомайськ	1	1 ²	1	-	3	-	5
Ровеньки	1	1 ²	1	-	21	-	23
Рубіжне	1	-	-	-	2	-	3
Свердловськ	1	1 ²	-	-	8	-	9
Северодонецьк	-	-	1	1	2	-	3
Стаханов	1	-	2	-	1	-	4
Разом по містах	15	6	37	9	112	-	164
Антрацитівський	-	-	1	-	-	-	1
Біловодський	1	-	4	1	4	-	9
Білокуракинський	1	-	-	-	7	-	8
Краснодонський	1	-	-	-	9	-	10
Кремінський	1	-	4	-	7	-	12
Лутугинський	-	-	1	-	11	-	12
Марківський	-	-	1	1	8	-	9
Міловський	-	-	2	-	2	-	4
Новоайдарський	3	2 ³	-	-	-	-	3
Новопсковський	1	1 ²	2	-	5	1	8
Перевальський	3	2 ⁴	2	2	3	-	8
Попаснянський	1	-	-	-	4	-	5
Сватівський	-	-	1	1	15	1	16

Свердловський	-	-	-	-	2	-	2
Слов'яносербський	1	-	1	-	4	1	6
Ст.-Луганський	1	1 ²	2	-	4	1	7
Старобільський	1	1 ²	1	-	8	-	10
Троїцький	-	-	1	-	4	-	5
Разом по районах	15	7	23	5	97	4	135
ВСЬОГО	30	13	60	14	209	4	299

n¹ – філії Музею історії та культури міста Луганська

n² – філії Луганського обласного краєзнавчого музею

n³ – філії Новоайдарського краєзнавчого музею

n⁴ – філії Перевальського історичного музею

Аналіз сучасної музейної мережі Луганщини пов'язаний з вирішенням декількох проблемних питань.

По-перше, невирішеним залишається питання кількості державних музеїв на території регіону. На 1 січня 2009 року в Луганській області функціонувало 27 музеїв державної мережі, в т.ч. 10 музеїв на засадах філій (7 філій Луганського обласного краєзнавчого музею, 2 філії Музею історії та культури міста Луганська і 1 філія Перевальського історичного музею) [6]. Протягом 2009 року 3 громадські музеї – Народний музей історії села Колядівка і Народний музей історії села Смолянинове Новоайдарського району та Чорнухинський народний краєзнавчий музей імені Іващенко Перевальського району – перейшли до державної мережі.

Перші два музеї стали філіями Новоайдарського краєзнавчого музею, а третій – Перевальського історичного музею. Таким чином, на 1 січня 2010 року на території Луганської області вже налічувалося 30 державних музеїв (в т.ч. 13 музеїв на засадах філій). Але управління культури і туризму Луганської облдержадміністрації надає інформацію лише про 27 державних музеїв на території регіону, не включаючи до їх списку вищезгадані музеї з причини невідповідності деяких документів чинному законодавству. В той же час Головне управління статистики України в Луганській області інформує про 17 державних музеїв на території регіону, взагалі не враховуючи музеї-філії [8]. Отже, питання кількості державних музеїв на території Луганської області залишається відкритим.

Другим проблемним питанням є встановлення точної кількості громадських музеїв на території області. Згідно Закону України «Про музеї та музейну справу», громадські музеї не підлягають реєстрації. Порядок обліку таких музеїв визначає центральний орган виконавчої влади у сфері культури і туризму [1]. Управління культури і туризму Луганської облдержадміністрації надало повноваження з обліку громадських музеїв методичному відділу Луганського обласного краєзнавчого музею, якому ці музеї надають інформацію про свою діяльність, але цілком на добровільній основі. При цьому існує цілий ряд музеїв, які відмовилися від такого методичного керівництва і не звітують ні перед якою інстанцією, крім свого власника (наприклад, Музей історії пошти, Музей історії електрозв'язку, Музей історії УМВС, Музей історії податкової інспекції, Музей луганського трамваю, Приватний музей історії Луганська, Музей пожежної служби, Музей історії підприємства «Луга-Нова» тощо). Крім того, деякі музеї одночасно фігурують і як громадські, і як музеї при навчальних

зкладах, що також спотворює справжню кількість музеїв цього типу. Нарешті, є громадські музеї, які існують тільки «на папері». Рішення про їх ліквідацію може прийняти лише засновник, тобто підприємство, установа чи організація, в складі якого музей колись був створений. Проблема в тому, що в багатьох випадках цих засновників уже не існує. Вони не зникли зовсім (адже при їх ліквідації припинили б свою діяльність і музеї), а просто змінили форму власності. Тепер вони функціонують не як державні, а як АТ, ТОВ, ЗАТ, ВАТ тощо, але прийняти рішення про ліквідацію музею не мають права.

Станом на 1 січня 2010 р. на території Луганської області функціонувало 60 громадських музеїв. Ця цифра відрізняється від офіційних даних методичного відділу Луганського обласного краєзнавчого музею. По-перше, враховані громадські музеї, що не звітують перед методичним відділом (їх 11); по-друге, не враховані 3 народні музеї, що в 2009 р. перейшли до державної мережі; по-третє, не враховані ті музеї, які одночасно фігурували і як громадські, і як музеї при навчальних закладах (їх 11, всі вони віднесені до музеїв при навчальних закладах, тому що саме там вони розташовані). Серед громадських музеїв звання «Народний» мають 18 закладів (в т.ч. 4 музеї серед тих 11-ти, які були віднесені до музеїв при навчальних закладах) [5].

Музеї при навчальних закладах – найчисельніша група музеїв Луганської області. Серед них виділяють музеї при загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах. На 1 січня 2010 року на території області зареєстровано 209 таких закладів [7]. Крім того, існує понад півсотні незареєстрованих музеїв цього типу (точну кількість установити складно). Так, серед незареєстрованих музеїв – всі музеї при вищих навчальних закладах.

Потребує вирішення ще одна методологічна проблема – уточнення понять «музей», «музейна кімната», «музейний куточок». Необхідно розробити чіткі критерії, відповідно до яких той чи інший заклад музейного типу має право називатися музеєм, музейною кімнатою або музейним куточком. Так, у Луганській області до категорії музеїв відносяться заклади, які значно відрізняються один від одного:

- розмірами музейних фондів (наприклад, Луганський обласний краєзнавчий музей має близько 200 тис. одиниць основного фонду, а Музей історії села НовобілаНовопсковського району - всього 65 одиниць);
- забезпеченістю приміщенням (всі державні музеї розташовані в спеціально збудованих приміщеннях, громадські і музеї при навчальних закладах займають одну або декілька пристосованих кімнат, а Музей милосердя Кременського медичного училища взагалі займає всього частину стіни навчального закладу);
- тривалістю існування (так, Луганський обласний краєзнавчий музей в 2010 році святкує своє 90-річчя, в той час як декілька музеїв (музей «Українська світлиця» Краснолуцької ЗОШ № 12 I-II ступенів, Краєзнавчий музей Лутугинського НВК, Краєзнавчий музей Врубівської ЗОШ I-II ступенів Лутугинського району, Історико-краєзнавчий музей Коломийчиської ЗОШ I-III ступенів Сватівського району, Музей історії та етнографії Райгородської ЗОШ I-II ступенів Сватівського району та деякі інші) були зареєстровані лише 20 грудня 2009 року);

- кількістю проведених екскурсій;
- кількістю відвідувачів тощо.

Таким чином, музейна мережа Луганської області складається з 299 музеїв: 30 державних, 60 громадських та 209 при навчальних закладах. Подальше дослідження музеїв області потребує вирішення цілої низки проблем.

Література: 1. Закон України «Про музеї та музейну справу» // Верховна Рада України. – 1995. - № 25. - ст. 191; 2. Положення про звання «Зразковий музей», затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України № 640 від 04.09.2006 р.; 3. Положення про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України № 640 від 04.09.2006 р.; 4. Порядок обліку музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України № 640 від 04.09.2006 р.; 5. Статистичні дані про діяльність громадських музеїв методичного відділу Луганського обласного краєзнавчого музею; 6. Статистичні дані про діяльність державних музеїв Управління культури і туризму Луганської облдержадміністрації; 7. Статистичні дані про діяльність музеїв при навчальних закладах; 8. Статистичний щорічник Луганської області за 2008 р. / За ред. С.Г. Пілієва.- Ч. I, II. – Луганськ: Головне управління статистики України в Луганській області, 2009; 9. Типове положення про музей на громадських засадах, затверджене колегією Міністерства культури УРСР 25 вересня 1978 р.; 10. Шкільні музеї Луганщини / Укл. Т.М. Сорочан та ін. - Луганськ, 2007. – 547 с.; 11. Шляхтина М.М. Основы музейного дела: теория и практика: Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 2005. – 183 с.